

Βαίγηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

- Πά τον ἀδελφό πού μᾶς λείπει
- Little Gidding
- Τρόπος ἢ ἀλήθεια, ἄθλημα τὸ ἀληθεύειν

122
ΧΕΙΜΩΝΑΣ
2012-2013

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΛΕΙΠΕΙ

Ἡ Ἐκκλησία – ὅπως καὶ ὁ Ἰδρυτής της – εἶναι, τρόπον τινά, δισυστάτη. Εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οἱ ζῶντες καὶ τεθνεῶτες βαφτισμένοι στ' ὄνομά Του. Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἓνας θεσμὸς ἐγκόσμιος μιᾶς ἀντικειμενοποιημένης θρησκευτικῆς ζωῆς. Δὲν προέρχεται ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ τὰ μέλη της, ἡ παρουσία της ἐν τῷ κόσμῳ, κρίνεται σὲ δύο ἐπίπεδα. Τὸ πρῶτο, ἢ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὴ ζωὴ κρίνεται κυρίως ὡς πρὸς τὸν πρωταρχικὸ στόχον κάθε χριστιανοῦ ποῦ εἶναι ἡ ἀγιότητα. Τὸ δεύτερο, ὅμως, κρίνεται ἀπὸ τὴ δυνατότητα τῶν χριστιανῶν (τῆς ἐνορίας, τῆς ἱεραρχίας, τῶν ἀτόμων ἀλλὰ καὶ ἄλλων θεσμῶν) νὰ συνομιλοῦν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νὰ πρωτοστατοῦν στὰ καίρια προβλήματα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 20οῦ αἰ. μιὰ ὀλιγάριθμη ὀργάνωση νέων¹ ἀνέπτυξε μιὰ ἔντονη πολιτικὴ δραστηριότητα καὶ ἀνοίξε ἓναν διάλογο μὲ τὴν Ἀριστερά – στὸ κλίμα τῆς μεταπολιτευτικῆς περιόδου – ποῦ συνέβαλαν ἀμφότερα στὴν ἀποκατάσταση τῆς δημόσιας παρουσίας τῶν χριστιανῶν ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλῆγμα τῆς ἐθνικοθρησκευτικῆς καπηλείας τῆς ἐσπᾶχρονης δικτατορίας. Παράλληλα ἡ συντελούμενη τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀναγέννηση τῆς μοναστικῆς ζωῆς στὸ Ἅγιον Ὄρος εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κυριαρχήσει στὴ δεκαετία τοῦ '80 ἡ θεολογικὴ ἐκείνη σκέψη ποῦ εἶχε κάνει τὴν ἐμφάνισή της ἤδη ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '60 (περιοδικὸ *Σύνορον*, ὁ κύκλος τοῦ Δ. Κουτρομωῆ κ.λπ.). Ἡ *Σύναξη* τοῦ Παναγιώτη Νέλλα, ἡ *Ἐλευθερία* τοῦ Ἡθους τοῦ Χρήστου Γιανναρά, ὁ Ράμφος, ὁ Ζουράρις, ὁ

¹ Πρόκειται γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Χριστιανοσοσιαλιστικὴ Ὄργάνωση Νέων (EXON) ποῦ δραστηριοποιήθηκε στὸ πλαίσιο τοῦ πολιτικοῦ κινήματος τῆς Χριστιανικῆς Δημοκρατίας μὲ ἰδρυτὴ τὸν Νίκο Φαρουδάκη.

Μοσκόφ (ἀκόμα καὶ τὰ Τραπεζάκια Ἐξω τοῦ Διονύση Σαββόπουλου) ἔφεραν τὴν Ὀρθοδοξία στὸ προσκόνιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς χώρας, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ μακρόχρονη ἰδεολογικὴ κυριαρχία τῆς ἀριστερῆς διανόησης. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ «νεορθόδοξο» ρεῦμα –ὅπως δημοσιογραφικῶς εἶχε χαρακτηριστεῖ– τὸ ὁποῖο διεύρυνε τὸ λαϊκὸ τοῦ ἔρεισμα γιὰ νὰ διαλυθῆι ἐν τέλει μαζί μὲ τὴν ἐθνικοθρησκευτικὴ ρητορεία τοῦ μακαριστοῦ Χριστοδούλου.

Συμβαίνει πολλές φορές νὰ ἔρχεται κανεὶς σὲ ἐπαφὴ μὲ ομάδες νέων ποῦ συγκεντρώνονται στὸ πλαίσιο κάποιας ἐνορίας. Αὐτὸ ποῦ διαπιστώνει ἀμέσως εἶναι ἡ ἑλλιπῆς γνώση τῶν «θρησκευτικῶν» –δηλαδὴ ἄγνοια σὲ βασικὰ σημεῖα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ποῦ θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ τὰ γνωρίζει ἀκόμα κι ἀπὸ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὸ Κατηχητικὸ, κυρίως, ἂν αὐτὸ δὲν ἔτεινε νὰ περαιοῦνται στὶς ἀγλωπαιδιές καὶ σὲ δραστηριότητες παιδικῆς χαρᾶς. Ἡ ἐπόμενη διαπίστωση εἶναι ἡ ἀπουσία σκέψης. (Ὅλα αὐτὰ βέβαια μὲ τὶς εὐχάριστες ἐξαιρέσεις τους). Κανένας προβληματισμὸς, καμμιά συζήτηση, καμμιά προσπάθεια συνάντησης μὲ τὸν ἔξω κόσμο. Καὶ μάλιστα σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ κάθε σοβαρὸς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ νιώθει ὅτι κάτι σαλεύει στὰ θεμέλια τῆς θεολογικῆς τοῦ παράδοσης, τῆς ὀρθοδόξου συμπεριλαμβανομένης. Καὶ σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ ἔχουμε τὴν τύχη νὰ πλεθθαίνουν οἱ ἀνοιχτόμυαλοι καὶ πεπαιδευμένοι ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι συχνὰ ἐκπλήσσουν τοὺς θύραθεν μὲ τὴν ἰκανότητά τους νὰ παρακολουθοῦν τὶς σύγχρονες ἐξελίξεις καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Δυστυχῶς, βεβαίως, δὲν πλεθθαίνουν παρὰ τὶς φωτεινὲς ἐξαιρέσεις καὶ οἱ ἅγιοι ἱερεῖς, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἄλλο ζήτημα.

Ἄν κάποιος σὲ καιροὺς οικονομικῆς κρίσης ἤθελε νὰ στήσει μιὰ κερδοφόρα ἐπιχείρηση θὰ μποροῦσε νὰ στραφῆι στὸν θρησκευτικὸ τουρισμὸ καὶ τὶς

θρησκευτικές εκδόσεις. Τὰ προσκυνήματα καὶ οἱ ἐκδόσεις μὲ τὸν βίο καὶ τὰ ἀποφθέγματα γερόντων ἢ τὰ ἐγχειρίδια θρησκευτικῆς ζωῆς εἶναι πάντοτε σὲ πρώτη ζήτηση. Ἀλλὰ ἡ ἀπαιδευσία ὀδηγεῖ σὲ ἄλλειψη διάκρισης ὥστε ἡ πίστη νὰ συγχέεται μὲ τὴ δεισιδαιμονία, ἐνῶ οἱ πραγματικὰ ἐξέχουσες ὀσιακὲς μορφὲς ποῦ μᾶς χάρισε ὁ Θεὸς στὰ τέλη τοῦ 20οῦ αἰ. –Παΐσιος, Πορφύριος, Ἰάκωβος– νὰ συρρικνώνονται σὲ σύμβολα ἐνὸς θρησκευτικοῦ Φανατισμοῦ.

Ἐσχάσαμε τὸν Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνὸ ποῦ θεωροῦσε «τὴν παιδευσιν τῶν παρ’ ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον» καὶ μάλιστα καὶ τὴν «ἔξωθεν παιδευσιν» τὴν ὁποία, μᾶς λέει, «οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν, κακῶς εἰδότες» (Ε.Π. 36,508-509).

Ἐῤῥαμε καὶ προηγουμένως ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ κρίνεται κυρίως μὲ τὸ κριτήριον τῆς ἀγιότητος· τῆς κατ’ ἐξοχὴν πνευματικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ἐδῶ ὁ λόγος γίνεται γιὰ τὴν παρουσία τῶν χριστιανῶν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος μέσα στὸ σύγχρονο κόσμῳ γιὰ τὴ μαρτυρία τῶν χριστιανῶν μέσα στὸ σύγχρονο κόσμῳ. Καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ μὴ ἀποκτῆσει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ τὴ μορφή μιᾶς σχέτας περιχαρακωμένης στὶς δικές της βεβαιότητες. Ἦν ἂν αὐτὴ τὴν ἐννοία ἡ Ἐκκλησία καλεῖται ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ πρωτοστατήσῃ σ’ αὐτὸ ποῦ κατὰ κόσμον ὀνομάζεται πνευματικὴ ζωὴ. Ἀκριβῶς γιὰ νὰ δείξει ποιά εἶναι ἡ ὄντως πνευματικὴ ζωὴ. Σ’ αὐτὴν τὴν προσωπικὴ, ἡ τέχνη, ἡ μουσικὴ, ἡ ποίηση, ἡ λογοτεχνία, ὁ στοχασμὸς εἶναι μιὰ γέφυρα ἐπικοινωνίας, ἓνα σημεῖο συναντήσεως τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμῳ. Ἐνας τόπος προσεγγίσεως μὲ ἀνθρώπους ποῦ διαθέτουν εὐαίσθητες κεραῖες, διακρίνονται ἀπὸ μιὰ γνήσια ἀναζήτηση ἀλλὰ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ θύραθεν παιδεία εἶναι ἡ ξένη γλῶσσα ποῦ χρειάζεται νὰ μάθουμε –καὶ εἰδικὰ οἱ νέοι– γιὰ τὴν ἐπικοινωνία μας μὲ τοὺς ἀδελφούς ποῦ κάθε

Κυριακή περνᾶνε βιαστικοὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς, κάθονται στὶς καφετέριες, πλένουν τὰ ἀμάξια τους, ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν ἐκδρομὴ τους. Εἶναι ὁ τρόπος γιὰ νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴ δική μας ξύλινη γλώσσα. Νὰ μπορέσει νὰ πεῖ ἕνας νέος σὲ ἕναν ἄλλο νέο τί σημαίνει ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, τί εἶναι ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα, τί σημαίνει ὁ ἔρωτας, γιατί δὲ χρειάζεται ἡ βία καὶ ὁ θυμὸς.

Εἶναι παράλογο νὰ συναντᾶμε νέους στὴν ἐνορία μας ποὺ ἀκοῦνε διάφορα εἶδη τῆς ροκ μουσικῆς, νὰ παίζουν ἠλεκτρικὲς κιθάρες καὶ νὰ φρίττουμε ὅταν τὸ Ραδιόφωνο τῆς Ἐκκλησίας παίζει τραγούδια! Ἀπλῶς, τραγούδια! Λὲς καὶ δὲν ἀκοῦμε ὅλοι μας τραγούδια, δὲν πᾶμε σινεμά, δὲν βλέπουμε τηλεόραση. Λὲς καὶ δὲ ζοῦμε στὸν ἴδιο κόσμο μὲ τοὺς ἄλλους. Λὲς καὶ δὲ μᾶς καταπίνει περισσότερο καμμιά φορὰ ἐμᾶς αὐτὸς ὁ κόσμος ἀπ' ὅ,τι τοὺς ἄλλους. Λὲς καὶ ὑπάρχουμε ἐμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι.

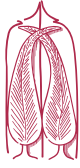

Ὅταν ἤμουν νέος εἶχα πολλοὺς φίλους ἄθρησκους καὶ συζητούσαμε μαζὶ ἀτέλειωτες ὥρες. Διάβαζα τὰ βιβλία τους, τοὺς ἔδινα τὰ δικά μου, διαφωνούσαμε, φωνάζαμε, μαλώναμε. Εὐχαριστῶ αὐτοὺς τοὺς φίλους. Μ' ἔκαναν νὰ ξεκαθαρίσω τὴν πίστη μου.

Ἡ πίστη θεμελιώνεται ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ὅμως γιὰ νὰ στεργιώσει θέλει τὸν τόπο τῆς. Θέλει τὴν πόλη τῆς. Κι αὐτὴ ἡ πόλη κεῖται ψηλά, τὴ βλέπουν ὅλοι. Ἀντλώντας ἀπὸ τὴ μυστικὴ πηγὴ τῆς «μένουσα ἐν ἑαυτῇ» καινίζει τὸν κόσμο μέσα στὸν ὁποῖο ζεῖ. Γιατί δὲ χαίρεται μὲ τὸν ἀδερφὸ ποὺ ἔχει, ζητάει μὲ πάθος τὸν ἀδερφὸ ποὺ λείπει.

Ἄγγελος Καλογερόπουλος

T.S. ELIOT

LITTLE GIDDING²

(Απόσπασμα)³

Στὴν ἀβέβαιη ὥρα πρὶν τὴν αὐγὴ
Κοντὰ στὸ τέλος τῆς ἀτέρμονης νύχτας
Στὸ ἐπανερχόμενο τέλος τοῦ ἀτέλειωτου
ἌΦου τὸ σκοτεινὸ περιστέρι μὲ τὴν τρεμάμενη γλώσσα⁴
Διάβηκε κάτω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα τοῦ γυρισμοῦ του
Ἐνῶ τὰ νεκρὰ Φύλλα κροτάλιζαν ἀκόμη σὰν τενεκές
Πάνω στὴν ἄσφαλτο ὅπου ἦχος ἄλλος δὲν ὑπῆρχε
Ἀνάμεσα σὲ τρεῖς περιοχὲς ἀπ' ὅπου ὑψωνόταν ὁ καωνὸς
Συνάντησα κάποιον νὰ περπατᾷ, σὰν νὰ χασομερᾷ
καὶ συνάμα νὰ βιάζεται
Λὲς καὶ ὁ ἀέρας τὸν παράσερνε πρὸς ἐμένα σὰν τὰ Φύλλα τὰ μεταλλικὰ
Ποῦ δὲν ἀντιστέκονται στὸν αὐγινὸ ἄνεμο τῆς πόλης.
Καὶ καθὼς προσήλωσα τὸ βλέμμα στὸ σκυμμένο πρόσωπό του
Μ' ἐκείνη τὴν ἐρευνητικὴ ματιὰ ποῦ προκαλοῦμε
τὸν ξένο ποῦ πρωτοσυναπτᾶμε στὸ λυκόφως ποῦ ἐξασθενεῖ
Ἐπίασα τὴν ξαφνικὴ ματιὰ κάποιου περπατημένου δασκάλου
Ποῦ τὸν εἶχα γνωρίσει, ξεχάσει, μισοθυμηθεῖ
ἐνὸς μαζὶ καὶ πολλῶν
Στὰ καστανὰ ἀργασμένα χαρακτηριστικὰ

2 Little Gidding: Μικρὸ χωριὸ κοντὰ στὸ Huntingdon στὴν ὁμώνυμη κομητεία. Ἐκεῖ ἀποσύρθηκε τὸ 1625, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τοῦ Κρόμγουελ καὶ τοῦ Καρόλου Α' ποῦ ἔληξε μὲ τὸν ἀποκεφαλισμὸ τοῦ Καρόλου, ὁ μετέπειτα ἀγγλικανὸς ἱερωμένος Nicholas Ferrar καὶ ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του, καὶ τὶς οἰκογένειες τοῦ ἀδερφοῦ καὶ τοῦ γαμπροῦ του, ἰδρύοντας μιὰ ἰδιότυπη θρησκευτικὴ κοινότητα. Ἡ κοινότητα τοῦ Little Gidding παρουσίαζε πολλὰς ὁμοιότητες μὲ τὸ γαλλικὸ Port Royal, προπύργιο τοῦ Πανσενισμού, ποῦ μέλος του ἦταν καὶ ὁ Πασκάλ. Ἀπ' τὸ Little Gidding πέρασε ὁ Κάρολος μετὰ τὴ συντριβὴ του στὴ μάχη τοῦ Naseby, πρὶν παραδοθεῖ. Ἡ κοινότητα τοῦ Little Gidding διαλύθηκε μὲ νόμο τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Κρόμγουελ πυρπόλησαν τὸ σπίτι τοῦ Ferrar καὶ τὸ παρεκκλήσι, τὸ ὁποῖο ξαναχτίστηκε ὅπως ἦταν τὸν 19ο αἰῶνα. Μὲ ἀνάλογο σκεπτικὸ καταστράφηκε καὶ τὸ Port Royal ἀπὸ τὸν Λουδοβίκο ΙΔ'.

3 Ἡ σκηνὴ διαδραματίζεται μετὰ ἀπὸ ἕναν βομβαρδισμὸ τοῦ Λονδίνου.

4 Μὲ τὸ σκοτεινὸ περιστέρι ἐννοεῖ τὸ γερμανικὸ βομβαρδιστικὸ ἀεροπλάνο.

Τὰ μάτια ἐνὸς γνώριμου σύνθετου Φαντάσματος
 Οἰκείου μαζί καὶ ἀπροσδιόριστου.
 Ἔτσι ἀνέλαβα διπλὸ ρόλο, καὶ Φώναξα
 Καὶ ἄκουσα ἐνὸς ἄλλου τῆ Φωνῆ νὰ κράζει: «Τί! ἐσὺ ἐδῶ;»
 Ἄν καὶ δὲν ἤμασταν. Ἦμουν ἀκόμη ὁ ἴδιος,
 Γνωρίζοντας πῶς εἶμαι ἐγὼ κι ὥστόσο ὄντας κάποιος ἄλλος –
 Κι ἐκεῖνος ἓνα πρόσωπο πού ἀκόμα σχηματιζόταν ὅμως οἱ λέξεις
 ἀρκοῦσαν
 Νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἀναγνώριση πού προηγήθηκε.
 Κι ἔτσι, ὑπακούοντας στὸν κοινὸ ἄνεμο,
 Πολὺ ξένοι μεταξύ μας γιὰ παρεξηγήσεις,
 Ὅμοιωντας σ' αὐτὴ τὴν τομῆ τοῦ χρόνου
 Τῆς ἀντάμωσης στὸ πούθενά, χωρὶς πρὶν καὶ μετὰ,
 Στὸ πεζοδρόμιο βαδίζαμε, νεκρὴ περιπόλος.
 Εἶπα: «Ἡ ἀπορία πού αἰσθάνομαι εἶναι ἥρεμη,
 Ὅμως ἡ ἥρεμία μου εἶναι αἰτία ἀπορίας. Λοιπὸν μίλα:
 Μπορεῖ νὰ μὴν κατανοῶ, νὰ μὴ θυμᾶμαι».
 Κι ἐκεῖνος: «Δὲν ἔχω διάθεση νὰ ἐπαναλάβω
 Τὶς σκέψεις καὶ τὴ θεωρία μου πού ἔχεις ξεχάσει.
 Τοῦτα τὰ πράγματα ἔχουν ἐκπληρώσει τὸ σκοπὸ τους: ἄφησέ τα.
 Ἔτσι καὶ μὲ τὰ δικά σου, καὶ παρακάλεσε νὰ συγχωρεθοῦν
 Ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅπως κι ἐγὼ σὲ παρακαλῶ νὰ συγχωρήσεις
 Καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά. Ὁ καρπὸς τῆς περασμένης ἐποχῆς
 Φαγώθηκε
 Καὶ τὸ χορτάτο κτήνος θὰ κλωτσήσει τὸ ἄδειο μαστέλο.
 Γιατὶ τὰ λόγια τῆς περσινῆς χρονιάς ἀνήκουν στὴ γλώσσα τοῦ περσινοῦ
 χρόνου
 Καὶ τὰ λόγια τοῦ ἐπόμενου περιμένουν μιὰν ἄλλη Φωνή.
 Ὅμως, καθὼς τὸ πέρασμα τῶρα δὲν παρουσιάζει ἐμπόδιο
 Στὸ πνεῦμα τὸ ἀκατεύναστο καὶ περιπλανώμενο
 Ἀνάμεσα σὲ δύο κόσμους πού ὁ ἓνας ἴδιος γίνεται μὲ τὸν ἄλλον,
 Βρίσκω λέξεις πού δὲν σκέφτηκα ποτὲ νὰ πῶ
 Σὲ δρόμους πού δὲν σκέφτηκα ποτὲ πῶς θὰ ἐπισκεφτῶ ξανά

Ὅταν ἄφησα τὸ σῶμα μου σὲ μιὰ μακρινὴ ἀκτὴ.
 Ἄφου ἡ ἔγνοια μας ἦταν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος μᾶς ὤησε
 Νὰ ἀποκαθάρουμε τὴ διάλεκτο τῆς φυλῆς
 Καὶ νὰ παρακινήσουμε τὸ νοῦ στὴν ὑστερὴ σκέψη καὶ στὴν πρόγνωση
 Ἄφησε νὰ σοῦ φανερώσω τὰ δῶρα τὰ φυλαγμένα
 γιὰ τὰ γηρατεῖα
 Νὰ στεφανώσω τὴν προσώφεια τῆς ζωῆς σου.
 Πρῶτο, ἡ κρύα τριβὴ τῆς αἴσθησης ποῦ ξεψυχᾷ
 Χωρὶς γοητεία, ὑπόσχεση καμιά δὲν δίνει
 Μόνο τὴν πικρὴ ἀνοστιά τοῦ καρποῦ τῆς σκιᾶς
 Καθὼς σῶμα καὶ ψυχὴ ἀρχίζουν νὰ χωρίζουν.
 Δεύτερο, τὴν συνειδητὴ ἀνημπόρια τῆς ὀργῆς
 Γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀφροσύνη καὶ τὸ κομμάτιασμα
 Τοῦ γέλιου γι' αὐτὸ ποῦ παύει πιά νὰ διασκεδάξει.
 Καὶ τέλος, τὸν σπαρακτικὸ νόνο τῆς ἀναπαράστασης
 Ὅλων ὅσων ἔκανες καὶ ὑπῆρξες ἡ αἰσχύνη
 Τῶν κινήτρων ποῦ ἀποκαλύφθηκαν ἀργά, καὶ ἡ συναίσθηση
 Πραγμάτων ποῦ κακῶς ἔγιναν καὶ γιὰ νὰ βλάψουν ἄλλους
 Κι ἐσὺ κάποτε τὰ ἐξέλαβες σὰν ἄσκηση ἀρετῆς.
 Τότε ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν ἀνόητων πλεγώνει, καὶ ἡ τιμὴ σπιλώνει.
 Ἀπὸ σφάλμα σὲ σφάλμα τὸ ἐξοργισμένο πνεῦμα
 Προχωρᾷ, ἐκτὸς ἂν ἀποκατασταθῆι ἀπ' ἐκείνη τὴν καθαρτήρια
 Φωτιὰ
 Ὅπου πρέπει νὰ κινεῖσαι μὲ μέτρο, σὰν χορευτῆς».

Ἡ μέρα χάραξε. Στὸ δρόμο τὸν κατεστραμμένο
 Μὲ ἄφησε, σὰν νὰ μὲ ἀποχαιρετοῦσε,
 Καὶ χάθηκε στὸν ἦχο τοῦ συναγερμῶ⁵.

Ἀπόδοση:
 Ἀλέξανδρος Κοσματόπουλος

5 Ἡ λήξη τοῦ συναγερμῶ μετὰ τὸν βομβαρδισμό.

Τρόπος ή ἀλήθεια, ἄθλημα τὸ ἀληθεύειν

Τὸ μελέτημα τοῦ J.M. Wallace-Hadrill καθιέρωσε τὸν ὄρο *The Barbarian West*⁶ γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Δύσης μετὰ τὴν ἐκεῖ κατάλυση τῆς ρωμαϊκῆς «τάξης πραγμάτων». Ἡ καινούργια αὐτὴ Δύση, ἡ βαρβαρική, εἶναι μᾶλλον σαφές (ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς πηγές) ὅτι εἶχε ἐπίγνωση τῶν ὑστερημάτων τῆς ἔναντι τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου. Καὶ προσψάθησε, μὲ ὀρμητικὴ ἀνυπομονησία, νὰ ἀναπληρώσει τὴ μειονεξία.

Πρῶτο βῆμα, ἀπόλυτης προτεραιότητας, ἦταν νὰ ἐκχριστιανιστοῦν οἱ βαρβαρικοὶ ἔσποικοι πληθυσμοί. Στὸν ἐκχριστιανισμό τους συνέργησε ἀποφασιστικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δική τους, τῶν εἰσβολέων τῆ βιάση, καὶ ἡ ἐργώδης, μεθοδικὴ ἱεραποστολικὴ προσψάθεια τοπικῶν Ἐκκλησιῶν στὴ Δύση, ὅπως τοῦ Λουγδούνου (σημερινῆς Lyon) καὶ τῆς Μασσαλίας, ἀλλὰ καὶ ἱεραποστόλων ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Βέβαια ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν τῶν πληθυσμῶν ἦταν γεγονὸς πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἐκχριστιανισμό, πρὶν μερικὸς αἰῶνες, τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου – ἄλλης τάξεως γεγονός, μὲ διαφορετικὸς συντελεστές. Γιὰ τὸν ἑλληνικῆς παιδείας ἀνθρώπο ἐκείνων τῶν χρόνων τὸ ἐκκλησιαστικὸ εὐ-αγγέλιο ἦταν μιὰ προσωπικὴ εὕρεση-ἐκπληξη, μιὰ ἀνακάλυψη ἀπαντήσεων σὲ ἀναπάντητα ἐρωτήματα ἢ κενὰ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ὄντολογίας: Κενὰ «νοήματος» τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς συνύπαρξῆς, ἐκκρεμότητες διλημμάτων, ὅπως ἡ ἀναφορὰ τῆς αἰτιώδους ἀρχῆς τοῦ ὑπάρχειν στὴν ἐλευθερία ἢ στὴν ἀναγκαιότητα. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν προσωπικὴ ἢ πρόσληψη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ εὐ-αγγελίου ἀπὸ τὸν Ἕλληνα, ἐκφράστηκε ἡ ἐμπειρία τῆς ἀνακάλυψης, ἀμέσως, μὲ τὴ γλώσ-

6 N.Y. (Harper and Row) 1962

σα τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης – Τέχνης πού παλεύει νὰ «πει» τὸ ἀληθινὰ ὑπαρκτὸ μὲ τὸν τρόπο τῆς δραματοποιίας, τοῦ εἰκονισμοῦ, τῆς ποιήσεως, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς μουσικῆς. Τὸν τρόπο τῆς ἀποκαλυπτικῆς, ὄχι διακοσμητικῆς ἢ διδακτικῆς ἢ εὐφραντικῆς τῶν ἀτομικῶν αἰσθήσεων, Τέχνης.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν προσωπικό-ἐμπειρικό τρόπο τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν βάρβάρων εἰσβολῶν ἦταν ὁμαδικός, μαζικός, συνήθως ἀποτέλεσμα πειθάρχησης σὲ ἐντολὴ τοῦ ἡγεμόνα – συχρὰ τὰ πλῆθη βαφτίζονταν κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδες μέσα σὲ ποτάμια. Οἱ ἄνθρωποι ἄλλαζαν ἀπλῶς θρησκεία: ἀπὸ μιὰ παγανιστικὴ περνοῦσαν σὲ μιὰ περισσότερο «ἐξευλιγμένη» μορφὴ φυσικῆς καὶ πάλι θρησκείας. Ὁ Θεὸς παρέμενε ἓνα «ἀνώτατο ὄν» νοητικὰ μόνο, δηλαδὴ ὑποθετικὰ ὀριζόμενον, ἢ πῶστη ταυτιζόταν μὲ «πεσοιθήσεις», ἐμπειρικά ἀνεξέλεγκτη παραδοχὴ «δογμάτων», «ἀρχῶν», «ἀξιωμάτων», ἢ ἠθικὴ συνέχιζε νὰ εἶναι συμπεριφορικὴ, σύνολο κανονιστικῶν ἀρχῶν, κωδικῶν ἐντολῶν μὲ ὑπερφυσικὸ κύρος «θείου νόμου».

Ἡ διαφορὰ τῶν κινήτρων ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Βαρβάρων ἀπὸ τὰ κίνητρα ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων δὲν σημαίνει ὅτι τὸ εὐ-αγγέλιο τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνεται (καὶ ἀπευθύνεται) μόνο σὲ ἀνθρώπους ὑψηλῆς καλλιέργειας, ὅτι προϋποθέτει μόνο τοὺς ἐμπειροὺς τῶν ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων. Ἡ ἀποφασιστικὴ διαφορὰ εἶναι αὐτὴ πού προαναφέρθηκε: ὁ ὑποχρεωτικός, μαζικός ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βαρβάρων, δηλαδὴ ὁ ἀφεταιριακός (ἐξ ὑπαρχῆς) ἐγκλωβισμὸς ἐνὸς συνόλου ἀτόμων σὲ μιὰ θρησκευτικὴ ἐκδοχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πού σημαίνει: σὲ ἐκδοχὴ ἀτομοκεντρικὴ καὶ ὄχι ἐκκλησιαστικὴ, ἐξ ὀρισμοῦ ἰδεολογικὴ, ἠθικιστικὴ-νομικὴ – στοὺς ἀντίποδες τῆς αὐτοπροαίρετης προσωπικῆς μετοχῆς τοῦ Ἑλληνα στὸν κοινωνούμενον (ἐκκλησιαστικό) τρόπο ὑπαρξῆς καὶ συνύπαρξης.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν δεδομένη στὴν παράδοσή τους (πού θὰ πει: σὲ ἐμφρακτὴ βιωματικὴ μεταβίβαση ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ) τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀλήθειας ὡς ἐνεργὸ μετοχὴ σὲ κοινὸν τρόπο, κοινὸ ἄθλημα. Ἦταν ὁ τρόπος

καὶ τὸ ἄθλημα τῆς πόλεως, τοῦ πολιτικοῦ βίου, τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ποῦ πραγματῶνε καὶ φανέρωνε τὶς κατὰ λόγον σχέσεις, δηλαδὴ τὸ κατ' ἀλήθειαν συνεῖναι. Ἀνάλογη ἐμπειρική-βιωματικὴ παράδοση μετοχῆς στὴν ἀλήθεια εἶχαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι –παρ' ὅλη τὴν ἀλλοτρίωση (ἡρησκαιοποίηση) αὐτῆς τῆς παράδοσης, συντελεσμένη ἤδη στὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ καταγγελλόμενη στὸ κήρυγμά του. Ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ δ' ἐν ἦταν γιὰ τοὺς Ἑβραίους μιὰ ἀτομικὴ πίστη-παραδοχὴ-πεποίθηση, ἀλλὰ ἡ μετοχὴ τους στὴ βιωματικὰ μεταβιβαζόμενη ἱστορικὴ ἐμπειρία τοῦ λαοῦ τους, ἐμπειρία σχέσης τοῦ «ἐκλεκτοῦ» (ἐπιλεγμένου ἀπὸ τὸν Θεό) λαοῦ μὲ τὸν «Κύριο τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς». Οἱ Ἑβραῖοι ἀναφέρονταν στὸν Θεὸ μὲ τὴ διατύπωση: «ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν» –ὁ Θεὸς ποῦ βεβαίωσε (ἐπαλήθευσε) τὴ θεότητά του μένοντας πιστὸς στὶς ἐπαγγελίες του, ἐκπληρώνοντας τὶς ὑποσχέσεις ποῦ ἔδωσε στὸν Ἄβραάμ, στὸν Ἰσαάκ, στὸν Ἰακώβ (τοὺς «πατέρες» τοῦ Ἰσραήλ), ἀλλὰ καὶ στοὺς μεταγενέστερους ἡγέτες καὶ προφῆτες τοῦ «περιούσιου» λαοῦ.

Τὴ μετοχὴ τῶν Ἑβραίων στὴν ἱστορικὴ ἐμπειρία τοῦ λαοῦ τους ἐξασφάλιζε ἡ τήρηση τοῦ Νόμου: ἦταν ἡ ἐμψρακτὴ ἀποδοχὴ καὶ βεβαίωση τοῦ ἀνήκειν στὸν «ἐκλεκτό» τοῦ Θεοῦ λαό. Ὁ Ἑβραῖος δ' ἐν τηροῦσε τὸν Νόμο γιὰ νὰ κερδίσει ἀτομικὴ ἡρησκευτικὴ ἀξιομισθία, τὸν τηροῦσε γιὰ τὴ τήρηση αὐτοῦ τοῦ Νόμου ἦταν ὁ τρόπος ποῦ βεβαίωνε τὴν ἐλεύθερη θέλησή του νὰ ἀνήκει στὸν λαὸ τὸν προικισμένο μὲ τὸ προνόμιο νὰ εἰκονίζει τὴ σχέση τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ σύνολη ἀνθρωπότητα.

Οἱ συντομογραφικὲς αὐτὲς ἀναφορὲς ὀριοθετοῦν ἐρμηνευτικὰ τὴν πιστοποίηση ὅτι ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑβραίων συνιστοῦσε ἓνα γεγονὸς ριζικὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἐκχριστιανισμὸ τῶν Βαρβάρων στὴν εὐρωπαϊκὴ Δύση. Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι βίωσαν τὸν ἐκχριστιανισμὸ τους ὡς ἐλεύθερο προσωπικὸ πέρασμα («πάσχα») ἀπὸ ἓνα κοινὸ ἄθλημα (τῆς μετοχῆς στὴν πόλιν ἢ τῆς τήρησης τοῦ Νόμου) σὲ ἓνα ἄλλο: στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἄθλημα –πέρασμα ἀγνωστο ἐμπειρικὰ στοὺς Βαρβάρους. Ὅμως οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες ὁδήγησαν, πάνω σὲ αὐτὴ τὴν ἀγνοία, νὰ οἰκοδομηθεῖ ὀλόκληρο τὸ δυτικὸ πολιτισμικὸ «παράδειγμα». Τὸ μόνον στὴν

άνθρωπινη Ιστορία με δυναμική παγκοσμιότητα, κυριολεκτικά.

Δημιουργείται πάντως ένα ερώτημα, αν για την είσοδο στο εκκλησιαστικό γεγονός είναι αναγκαία συνθήκη ή ελληνική ή η έβραϊκή «προπαρασκευή» –αν δηλαδή η πρόσβαση στην Έκκλησία είναι συνάρτηση συγκεκριμένου πολιτισμικού «παραδείγματος». Μια κατευθυντήρια τών αναζητήσεων απάντηση θα μπορούσε να αναζητηθεί στη γλωσσική σημαντική που χρησιμοποιήσει η Έκκλησία για να δηλώσει-γνωστοποιήσει το γεγονός της ένανθρώπισης του Θεού: Μίλησε για την έλευθρία του Θεού ως τρόπο, όχι ως λογική προϋπόθεση ή θεωρητικό συναγόμενο. Έλευθρος ο Θεός να υπάρχει χωρίς αναγκαίο προκαθορισμό της ύπαρξής του από Φύση ή ουσία, μπορεί να υπάρξει και ως άνθρωπος (να προσλάβει τον τρόπο-Φύση του ανθρώπου), χωρίς να άψει να είναι αυτό που είναι. Όντας Θεός είναι έλευθρος από τη θεότητά του, και γινόμενος άνθρωπος είναι επίσης έλευθρος από την ανθρωπότητά του. Ο δικός του τρόπος είναι να πραγματώνει την ύπαρξη ως έλευθρία: να υπάρχει έπειδή θέλει να υπάρχει, και να θέλει να υπάρχει έπειδή αγαπάει. Είναι η Αιτιώδης Αρχή του ύπαρχειν, έπειδή είναι ο Πατήρ, ο Υιός και το Πνεύμα: η ύπαρξη ως αυθωπέρβαση και αυτοπροσφορά.

Έπομένως, σαρκώνεται μὲν ἐξ Έβραίων ο Θεός, αλλά ο τρόπος του δὲν είναι η έβραϊκότητα, είναι η κένωση, η αγαπητική αυτοπροσφορά. Για να γνωρίσουμε τον ένανθρωπήσαντα Θεό δὲν προαπαιτείται να προσλάβουμε την έβραϊκότητά του (να γίνουμε Έβραϊοι), αλλά να μάσσουμε έμπειρικά-ύπαρκτικά στον τρόπο του, δηλαδή στην κένωση. Και η Έκκλησία προσλαμβάνει την ιστορική σάρκα του ελληνικού κοινωνείν, αλλά ο τρόπος της Έκκλησίας δὲν είναι η ελληνικότητα, είναι και πάλι η κένωση, η κενή από κάθε ιδιότηεια αγαπητική αυθωπέρβαση. Που σημαίνει ότι: Για να γνωρίσει ο άνθρωπος τον Θεό, προαπαιτείται όχι να πληροφορηθεί, να κατανοήσει, να συλλάβει το έννοιολογικό περιεχόμενο τών λέξεων Θεός,

ἐνανθρώπωση, ἀγάπη, κ.λπ. Προαπαιτείται νὰ μετάσχει (ὅσο εἶναι μπορετὸ στὸν ἄνθρωπο) στὸν τρόπο τῆς κενωτικῆς ἀγάπης. Γιὰ αὐτὴ τὴ μετοχὴ μπορεῖ νὰ βοηθηθεῖ ἀπὸ τὴν ἑβραϊκότητα ἢ τὴν ἑλληνικότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη πολιτισμικὴ παράδοση ἰκανὴ νὰ ὑψηρεθῆσει τὸ ἄθλημα τῆς κένωσης (-νὰ τὸ ὑψηρεθῆσει, ὄχι νὰ τὸ ἀποκλείει ὅπως ὁ θρησκευτικὸς ἀτομοκεντρισμὸς).

Στοὺς πρῶτους αἰῶνες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, κάποια ἀναστήματα ἑκτακτῆς, ὑψηλῆς καλλιέργειας ὀνομάστηκαν ἀπὸ τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος «πατέρες» τῆς Ἐκκλησίας. Ὀνομάστηκαν ἔτσι ὄχι εἰκονικά, εὐφημιστικά, ἐγκωμιαστικά, ἀλλὰ μὲ συνεπῆ γλωσσικὸ ρεαλισμὸ: Εἶναι αὐτοὶ ποὺ δὲν μᾶς «γνωστοποιοῦν» ἀπλῶς (ἐρμηνεύουν, ἀναλύουν, συστηματοποιοῦν μεθοδικά) μὲ εὐστοχα σημαίνοντα τὸν ἐκκλησιαστικὸν τρόπο, ἀλλὰ μᾶς «γεννᾶνε» σὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, μᾶς «ἐγκεντρίζουν» σὲ καινούργιο τρόπο ὑπάρξεως. Ἄν οἱ Φυσικοὶ μας γεννήτορες διαμεσολαβοῦν στὴ συγκρότηση τῆς Φυσικῆς ὑπαρκτικῆς μας ὑπόστασης, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες διαμεσολαβοῦν στὴ γέννηση τῆς ἐλεύθερης ἀπὸ τὴ Φυσικὴ ἀναγκαιότητα ἐκκλησιαστικῆς μας ὑπόστασης, στὴν ὑπαρξὴ μας καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ.

Ἡ πατρότητα εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ τὴ διδασχὴ, τὴν παιδαγωγία⁷, τὸ «ἀλάθητο» τῶν διατυπώσεων, τὴν ὀρθοδοξία τῶν Φρονημάτων, τὴν παροχὴ ἠθικοῦ προτύπου συμπεριφορᾶς. Ἡ πατρότητα εἶναι ὁ τρόπος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ὁ τρόπος τῆς θρησκείας. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς γεννᾶει στὴν ὑπαρξὴ ὡς σχέση, ὡς ἐλευθερία ἀγάπης, ἢ θρησκεία θωρακίζει τὸ Φυσικὸ ἄτομο, παρηγορεῖ μὲ ψευδαισθήσεις τὴ θνητότητα -τὸ θωρακίζει μὲ «ὀρθόδοξες» πεποιθήσεις, πιστότητα στὸν νόμο, μετρούμενη ἀξιομισθία, ἀντικειμενικὰ πιστοποιημένη ἠθικότητα. Καθόλου τυχαῖα ἡ θρησκευοποίηση τῆς Ἐκκλησίας στὴ μεταρωμαϊκὴ Δύση συνοδεύτηκε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γιὰ ἓναν «ἀλάθητο» Φορέα τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας καὶ διδασχῆς, μιὰν

7 Γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ ἀπόστολος Παῦλος: Ἐὰν μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα (1 Κορ. 4,15).

οριστική, τελεσίδικη διατύπωση τῆς ὀρθότητος σὲ «δόγματα», μιὰ κωδικοποίηση τῶν κανόνων σὲ «Σύνταγμα Δικαίου»⁸, μιὰν ἐκδοχὴ τῆς «ἀγιότητος» ὡς δικαστικὰ τεκμηριωμένης ἀναμαρτησίας καὶ ἄσφαλτης ὀρθοφροσύνης. Καὶ ὅταν ἡ παγκοσμιοποίηση τοῦ δυτικοῦ «παραδείγματος» ἀλλοτρίωσε καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ Ὀρθοδοξία σὲ Ὀρθοδοξισμό, τὰ ἴδια συμπτώματα θρησκευτικοῦ ἀτομοκεντρισμοῦ ὑποκατέστησαν τὸ ἐκκλησιαστικὸ γεγονός σὲ ὁλόκληρο τὸν χριστεπώνυμο κόσμο.

Ἡ διδασχὴ, ἡ καθοδήγηση, ἡ μύηση ἀναφέρονται στὴν κατανόηση, στὸν ψυχολογικὸ ἐπηρεασμὸ, στὴ συμπεριφορὰ ἢ πατρότητα ἀναφέρεται στὸν τρόπο νὰ ὑπάρχομε. Ἡ σημασία τῶν Πατέρων στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἔγκειται στὸ ὅτι ἄσκησαν τὴν πατρότητα τόσο ὡς τρόπο ἄμεσης ἀγαπητικῆς σχέσης (ὡς ἐπίσκοποι, ποιμένες, λειτουργοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀθλήματος ἢ ὡς ἔμπειροὶ ὁδηγοὶ τοῦ μοναστικοῦ ἀθλήματος) ὅσο καὶ μέσῳ τῆς γλώσσας, ὡς τρόπου καὶ πάλι, ἀλλὰ ἔμμεσης σχέσης. Κατόρθωσαν τὴ συνεπέστερη δυνατὴ μεταφορὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας καὶ μαρτυρίας στὴν κοινὴ γλωσσικὴ σημαντικὴ –στὴν περὶ σφόδρα πρὸς φερόμενη τότε γιὰ αὐτὴ τὴ μεταφορὰ γλώσσα, τῆς «κοινῆς» στὴ ρωμαϊκὴ οἰκουμένη ἐλληνικῆς. Κατόρθωσαν τὸν τρόπο τῆς Ἐκκλησίας ὄχι ἀπλῶς νὰ τὸν σημάνουν-γνωστοποιήσουν μὲ τὴ γλώσσα, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀποτυπώσουν στὴ γλώσσα –ὅπως οἱ πολὺ μεγάλοι ποιητὲς κατορθώνουν νὰ ἀποτυπώσουν τὸν τρόπο τοῦ ἔρωτα στὴ γλωσσικὴ ἐκφραστικὴ. Γιὰ ἓνα τέτοιο κατόρθωμα ἡ ἐλληνικὴ γλώσσα πρὸς φερόταν κατεξοχὴν, τόσο ἐξ αἰτίας τοῦ ἐννοιολογικοῦ της πλούτου ὅσο ἢ κυρίως γιὰ τὴν ἀποφατικὴ δυναμικὴ ποὺ τῆς προσέδωσαν οἱ Ἕλληνες –τὴν ἄρνησή τους νὰ ταυτίσουν τὴν κατανόηση τῶν γλωσσικῶν σημαινόντων μὲ τὴ γνώση τῶν σημαινομένων.

Ὁ ἐλληνικὸς τρόπος τῆς γλώσσας παραπέμπει στὴ γνώση ὡς ἐμπειρία σχέσεων, ὁ ἐκκλησιαστικὸς «διαβαίνει»⁹ στὸν τρόπο τῆς ὑπαρξῆς ὡς

8 *Corpus Juris Ecclesiae Latinae/Corpus Juris Canonici*

9 Τὸ ρῆμα χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ γλώσσα τῶν Εἰκόνων στὴ σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Ἑβδομῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν». Ἡ τιμὴ τῆς Εἰκόνας δηλώνει

σχέσης. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἡ γλῶσσα ὀριοθετεῖ τὴ σηματινόμενη ἐμπειρία, τὴν προφυλάσσει ἀπὸ παρα-νοήσεις καὶ παρα-εξηγήσεις, ὑψηρετεῖ (δὲν ὑποκαθιστᾶ) τὴν πρόσβαση ἢ τὴ «διάβαση» στὴν ἐμπειρία τῶν σχέσεων κοινωνίας. Σὲ αὐτὸ τὸ πεδίο, τῆς γλῶσσας ὡς ἐμπειρικά προσβάσιμου ἀθλήματος μετοχῆς-μέθεξης στὴν ἀλήθεια, ἡ γλῶσσα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας προσλαμβάνει τὴν ιστορικὴ σάρκα τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου γιὰ νὰ σαρκώσει τὴν κλήση στὸν ἐκκλησιαστικὸ τρόπο: Κλήση στὴν «ἀποκάλυψη» τῆς προσωπικῆς ἐτερότητας ὡς ὑπαρκτικῆς (ὄχι ἀπλῶς μορφικῆς) διαφορᾶς, κλήση σὲ ἀμεσότητα «συνάντησης» μὲ τὴν ἔναντι προσωπικὴ παρουσία, κλήση στὴ δυνατότητα δοξολογικῆς ἢ ικετήριας πίστης-ἐμπιστοσύνης-αὐτοπαράδοσης. Λειτουργεῖ ἡ γλῶσσα τὴ γέννηση στὴν ἐλευθερία ἀπὸ τοὺς ὑπαρκτικούς περιορισμούς τοῦ κτιστοῦ, ὅπως λειτουργεῖ καὶ ἡ γῆ τὴ βλάστηση-ζωοποίηση τοῦ σπόρου ποῦ πέφτει στὸ χῶμα γιὰ νὰ φεθάνει. Ἡ ζωτικὴ λειτουργία συντελεῖται καὶ στίς δύο περιπτώσεις «ἀνεπαισθήτως»: Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ καὶ μηκύνῃται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ.

Στίς ἐπιστήμες παίζουσι καίριον ρόλον οἱ εὐφυεῖς καὶ ὀξυδερκεῖς, οἱ ταλαντοῦχοι τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἔρευνας: Τὰ Φυσικὰ τοὺς χαρίσματα καὶ ἡ ἐργώδης καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων τοὺς τοὺς ἀναδείχουσι ἱκανοὺς νὰ ὀριοθετοῦν-διακρίνουσι τὴν ἔγκυρη γνώση ἀπὸ τὴν αὐθαίρετη δοξασία, τὴν ψευδαισθητικὴ ἐντύπωση, τὴ σκόπιμη ἰδεολογικοποίηση τῆς γνώσης. Ἀποδίδουσι τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ κάποιον τέτοιο ρόλον. Μόνον ποῦ, στὴν περιπτώσιν τους, προσαπαιτεῖται τὸ χάρισμα διάκρισης τοῦ τρόπου τῆς κτιστότητας ἀπὸ τὸν τρόπο τοῦ Ἀκτίστου, τῆς θνητῆς ὑπαρξῆς ἀπὸ τὴν ὄντως ζῆ. Καὶ γι' αὐτὴ τὴ διάκριση τὰ Φυσικὰ προσόντα ἀπὸ

σχέση, ἢ εἰκόνα εἶναι γλῶσσα κλητικὴ σὲ σχέση, ἢ ἀπάντηση στὴν κλήση “διαβαίνει ἐπὶ τὸ πρωτότυπον”: ἢ ὑπόσταση τοῦ πρωτοτύπου (τοῦ εἰκονιζόμενου προσώπου) καὶ ἢ προσωπικὴ ὑπόσταση τοῦ τιμῶντος (“προσκυνοῦντος”) τὸ εἰκονιζόμενο συνιστοῦν σχέση ἐνυπόστατων ὄρων -σχέση προσωπικῆς ἀμεσότητας.

μόνα τους δὲν ἀρκοῦν.

Στὴν Ἐκκλησία, ὅταν «ἀπωλέσει» ὁ ἄνθρωπος τὴν «ψυχὴ» του τότε μόνο τὴν «σώζει» –ὅταν παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀτομοκεντρικὴ αὐτάρκεια, τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ ἐπανάπαυση στὰ ἀτομικά, Φυσικά του προσόντα. Γι' αὐτὸ καὶ ἀποκλείεται νὰ περιοριστοῦν ποτὲ οἱ εὐαγγελικὲς ἐπιγνώσεις σὲ κάποιες élites προσοντούχων. Τὰ μέγιστα καὶ τίμια τῆς ὑπαρκτικῆς ἀλήθειας τὰ «ἀπέκρυψεν ὁ Θεὸς ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτὰ νηπίοις» καὶ «εἰ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός». «Πατέρες» ἀναδείχθησαν στὴν Ἐκκλησία ὅσοι κατόρθωσαν νὰ μεταποιήσουν τὸ Φυσικὸ χάρισμα τῆς εὐφυΐας καὶ εὐθυκρίας σὲ ἔμπρακτὴ αὐτοπροσφορά, κένωση ἀπὸ κάθε ἰδιοτέλεια, διακονία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Χρῆστος Γιανναρᾶς

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ

Ἐξώφυλλο: Φωτογραφία, Σωτήρης Βασιλείου. Λοιπὰ φύλλα: Τὰ σχέδια προέρχονται ἀπὸ τὴ διακοσμητικὴ γραμματοσειρὰ "KSDecorative" τοῦ Κώστα Σισκάκη (www.anagrafi.com).

Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης. **Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ:** Ἰ. Καλόμοιρος, Ἀ. Μπύρου, Π. Πολιτίδης. **Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια:** Γρ. Καλόμοιρος. **Ταχυδρομικὴ διεύθυνση ἐπικοινωνίας:** Περιοδικὸ «Ἐπίγνωση» Τ.Θ. 21098, 555 10 Πυλαία, Θεσσαλονίκη. Τηλ.: 6936927002.

Ἡλεκτρονικὴ συνδρομὴ καὶ παλαιὰ τεύχη: www.epignosi.eu **E-mail:** epignwsi@gmail.com **Ἀριθμὸς λογαριασμοῦ Τραπεζῆς Πειραιῶς:** 5226-054669-441, IBAN: GR030 17222 60005 22605 4669 441

